

Іванченко О.О.

магістр,

Київський університет імені Бориса Грінченка

ТРАДИЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО МИСТЕЦТВА В ЖИВОПИСНИХ КОМПОЗИЦІЯХ ТЕТЯНИ ЯБЛОНСЬКОЇ

Однією із перших робіт Т. Яблонської, де наявні традиції українського народного мистецтва є «Автопортрет в українському костюмі» (1946) [3, с. 15]. Тут ми бачимо характер і героїні твору і самої мисткині. Героїня твору – справжня українка – сильна, вольова жінка. Національний костюм вона носить з гордістю, він підкреслює характер та життя жінки. Світлі кольори твору говорять про захоплення автором портрету українською культурою.

Велику популярність й офіційні визнання здобула тематична картина Т. Яблонської «Хліб» (1949). Враховуючи монументальність твору (3,7 м завширшки), глядач мимоволі потрапляє в атмосферу зображеного. Завдяки кольору, світлу, іншим живописним засобам увагу насамперед привертають група людей на першому плані та «розсипане» по всій ширині полотна золоте зерно. Пшениця – символ краси життя, щасливого благополуччя, фізичного та духовного багатства. Художниця відмовилася ввести в картину мальовничий український пейзаж, замкнувши композиційний простір довгою скиртою. Те, що дія відбувається саме в Україні, підкреслено написами на мішках і плакатах українською мовою, а також елементами національного українського одягу на робітницях. Як згодом згадувала Т. Яблонська: «Я писала «Хліб» з цілковитою віддачею, із серцем, повним любові до цих жінок, до зерна, до сонця. Я найбільше намагалася передати захоплення від самого життя, передати правду життя» [4, с. 14].

Впродовж життя художниця пройшла значну творчу еволюцію: працювала в традиціях соцреалізму, народно-декоративній та постімпресіоністичній манерах.

До народних традицій слід також віднести геометричність ліній та елементів композиції художніх творів Т. Яблонської. Так, у картині «Віконечко» (1965) показано інтер'єр звичайного українського будинку. У центрі композиції художниця виділяє мотив вікна, прикрашеного парою горщиків із кімнатними рослинами. Вікно з двох сторін оздоблено

візерунковими фіранками, які перегукуються з симетрично розташованими кінцями народного домотканого рушника по обидва боки вікна. Художник детально відтворює простір по обидва боки вікна, наповнений сімейними фотографіями та атрибутами селянського життя. Мотив парної «рими», справедливо використаний Т. Яблонською у згаданій композиції, художниця попарно повторює всі деталі інтер'єру, створюючи при цьому асоціативне враження стабільності та рівноваги.

Безсумнівним свідченням проникливого знайомства Т. Яблонської з особливостями українських народних звичаїв є твір «Наречена», який детально відтворює сцену весільної церемонії. Художній сюжет картини базується на мотиві ритуального плетіння коси нареченою, оскільки традиційно ця процедура передувала символічному «переходу» нареченої із статусу дівчинки-дочки в новий стан – жінки-дружини.

Композиція полотна побудована за принципом дзеркальної симетрії елементів і умовно поділена на три просторові зони, які формально реалізують функції першого, другого та третього планів. На передньому плані зображена молода дівчина спиною до глядача, наречена заплітає косу. Вираз її усміхненого веселого обличчя відображається у прикрашеному квіткою дзеркалі перед нею в самому центрі картини. Символічна «подвійність» стану головної героїні передано Т. Яблонською вдало за допомогою мотиву із дзеркалом. Тип нареченої, створений художницею відразу в двох часових вимірах. Дівчина, яка стоїть спиною до глядача, є невизначеним персонажем – його присутність у творі, так би мовити, «умовна». Натомість відображення усміхненого обличчя нареченої у вимірі ілюзорного простору дзеркала метафорично передає реальність бути молодою в момент найближчого майбутнього, коли вона врешті стане коханою дружиною. Ідея символічної двоїстості образу нареченої, яку інтерпретувала Т. Яблонська, походить із слов'янських традицій.

На задньому плані композиції твору «Наречена» – святковий стіл, прикрашений білосніжною скатертиною, на якій праворуч від нареченої лежить її весільний вінок, а ліворуч – коровай для її майбутнього чоловіка. Художниця доповнює образ дівчини ритуальними кільцеподібними атрибутами весільної церемонії, які за народними віруваннями були наділені магичними властивостями під час весілля. Т. Яблонська подвоює міфопоетичне значення символу кола, знак якого здавна асоціюється з уявленнями про циклічність часу, а отже, і Буття.

На картині «Життя продовжується» (1972) зображені дідусь і дівчина з дитиною на руках біля сільської хати. Старий дивиться вниз, глибоко задумавшись. Молода жінка, вся у мріях, дивиться вперед. Т. Яблонська тут показала зміну поколінь, продовження життя.

У 1977 р. художниця завершила роботу над картиною «Льон». На полотні зображена молода жінка, яка зв'язує сніп льону, а за нею до горизонту простягається поле. Дія відбувається в Україні, що видно з подробиць твору: традиційні культури – льон і пшениця, жіночий одяг, квіти.

Критики добирали до робіт Т. Яблонської літературні паралелі: картину «Хліб» називали «картина-роман», полотно «Ранок» – поемою, а «Народну поему» – «народною епопеєю». Схвалення критиків і нагороди додавали художниці віри в себе. Пошуки власного «я» у мистецтві тривали усе її творче життя. З початком «хрущовської відлиги» і пошвавленням у мистецтві вона знову почала експериментувати.

Поштовок до цього стала поїздка 1965 р. на Закарпаття, де існувала цікава авангардна школа живопису. Поїхавши на етюди до с. Апші (у Солотвинському районі), Яблонська побачила там виразну архітектуру та барвисту народну етніку. Так почалося її захоплення національною формою, підсумком якого стало створення у 1965–1966 рр. «Закарпатського циклу». Водночас Яблонська захопилась і монументальним мистецтвом з його узагальнювальними образами, формами, поєднанням почуттів і думок, стилізацією.

Звернення до джерел народного мистецтва відчутне у творах «На ярмарку в Солотвині» (1960 р.), «Разом з батьком», (1962 р.), «Весілля» (1963 р.), «Травень» (1965 р.), «Літо» (1967 р.) [5, с. 49]. У них Т. Яблонська наблизилася до «бойчукістів», які поєднували віковічні традиції з модерністськими художніми течіями. Своїми вдалими картинами, в основу яких покладено почуття та емоції, майстриня вважала полотна «Вдови» (1971 р.), «Віконце», «Чайна». Проте поступово Т. Яблонська у картинах «Безіменні висоти» (1969 р.), «Відпочинок», «Біля синього моря» відійшла від цього напрямку «зовнішньої декоративності».

Картина «Дівчина» (1992) продовжує тему культурних традицій українського народу. Кольорова гама твору апелює до національних кольорів прапору: золотавий колір пшениці фону та героїні твору та блакитний колір її стрічки. Дівчину – героїню створено в образі ляльки

мотанки – дідуха. Це народні обереги українського народу. Т.Яблонська дотрималася у роботі усіх елементів народного одягу молодої дівчини: вінок, стрічки, запаска, довга сорочка, прикраси, – зумівши передати їх на прикладі мотанки. Дівчина розташована по центру картини, що підкреслює важливість її образу. Однорідність кольору образу та фонового кольору картини говорить про невіддільність дівчини від природи та від свого народу. Така символічна єдність планів картини відразу вражає глядача.

Творчість Тетяни Яблонської – життєлюбна і життєствердна. Марно було би вважати її лише представницею соцреалізму. Унікальна колекція її живопису, яка зберігається в Національному художньому музеї України, засвідчує стилістичне розмаїття, талант вільно мислити навіть у часи, коли це було дуже нелегко. У 2000 р. Міжнародний біографічний центр у Кембриджі удостоїв Тетяну Нилівну звання «Жінка року».

Список використаних джерел:

1. Атаян Г. Зірка, яка не згасне / розмову вів Роман Ратушний // *Культура і життя* : загальнодержавна українська газета. – Київ, 2017. – 17 березня (№ 11). – С. 12–13.
2. Владич Л.В. Тетяна Нилівна Яблонська / Л.В. Владич. – Київ, 1958. – 68 с.
3. Овчаренко Е. Тасмнича сила картин Тетяни Яблонської // *Слово Просвіти* : всеукраїнський культурологічний тижневик. – Київ, 2017. – 2-8 березня (№ 9). – С. 15.
4. Пароваткіна Г. Тетяна Яблонська: життя у роздвоенні // *Дзеркало тижня* : інформаційно-аналітичний тижневик. – Київ, 2017. – 25 лютого (№ 7). – С. 14.
5. Радзівська В. «Я трошки заглянула туди – там не страшно» // *Країна* : тижневий журнал по-українськи / ТОВ «Вид. дім «Нова інформація». – Київ, 2015. – № 23 (276), 11 червня 2015. – С. 46–50.
6. Федорук О. Совість мистецької епохи України: Тетяна Яблонська // *Перетин знаку* : вибр. мистецтвознавчі ст. : у 3 кн. / О.К. Федорук. – Київ: Видавничий дім А+С, 2006. – Кн. 1: Історія та теорія мистецтва. Постаті. Народна творчість. – С. 161–164.